

Jana Geržová

Ruská vojenská agresia proti Ukrajine stále trvá a my pokračujeme v rubrike *Návod na prežitie*. Aktuálne sme oslovili ukrajinskú výtvarníčku, rodáčku z Kyjiva – Oksanu Sadovenko, ktorá prišla na Slovensko v roku 2022 a opakovane ako 35-ročná zasadla do školských lavíc, pokračujúc v magisterskom štúdiu maľby v ateliéri Rastu Sedlačika na VŠVU. Tvorba, ktorou sa prezentuje je silná rovnako témami, ako aj jazykom, ktorý používa, a hoci je ukotvená v ukrajinskej tradícii (častý motív ikonostasu), je vítaným obohatením nášho umenia, a dôkazom, že súradnice kultúrnej identity nie sú dané ani geograficky, ani etnicky. Je to v principiálnom rozpore s tým, čo v deväťdesiatych rokoch minulého storočia hlásal Ján Slota, predseda Slovenskej národnej strany – „Cudzie nechceme, a svoje si nedáme!“, a čo dnes direktívne vyžaduje ministerka Šimkovičová – „Kultúra slovenského ľudu má byť slovenská a žiadna iná“. Tieto dva citáty zaradila do svojej štúdie *Pamäťové spoje* Katarína Rusnáková, kde porovnáva situáciu, v akej sme sa ocitli v deväťdesiatych rokoch v čase mečiarizmu, so situáciou, ktorá nastala po posledných parlamentných voľbách, keď sa vlády ujala koalícia Smer – slovenská sociálna demokracia, Hlas a Slovenská národná strana. Používajúc metaforu „parného valca“ poukazuje na paralely medzi deštruktívnou činnosťou – valcovaním základných princípov demokracie vtedy a teraz. Jej text nie je len analýzou, kde sa opiera o takú autoritu, akou bola Hannah Arendt a dnes je ňou napríklad Anne Applebaum, ale vychádza aj z vlastných autentických skúseností kritičky a kurátorky, keď ju bez udania dôvodu, svojvoľne odvolali Mečiarovi administrátori z pozície riaditeľky Považskej galérie umenia.

Druhou štúdiou, ktorá podobne ako Rusnákovej príspevok prešla obojstranne anonymným recenzovaním, je text Barbory Komarovej s trochu podozrivým názvom *Ružové výstavy*. Autorka, ktorá sa v rámci doktorandského štúdia na VŠVU venuje rodovému diskurzu v slovenskom umení, sa v nej zamerala na niekoľko aktuálnych modelových výstav, ktoré sa uskutočnili v rozpätí rokov

2021 až 2024 a zahrnula ich pod spoločný pojem *feministické kurátorstvo*. Že sa v názve objavuje prívlastok *ružová*, autorka zdôvodňuje tým, že symbolika tejto farby prešla aj v kontexte feminizmu istým vývojom. Už to nie je len prvoplánový odkaz na dievčenský svet Barbie, ale na celé farebné spektrum vrátane odtieňa magenta, ktorý, ako píše, je „vytvorený kombináciou modrej a červenej farby v rovnakom pomere, preto má evokovať zmazávanie binárnych rozdielov medzi pohlaviami“.

Jana Babušiaková si do rubriky *Fem pozitív* vybrala čierno-bielu grafiku Ľubomíry Chylovej Sekerášovej, v ktorej centre je expresívne zobrazenie visiacej ženskej postavy a spojila ju s takými atribútmi, ako je tmná spiritualita, vitálna sila, prepojenie ženy s prírodou. Na prvý pohľad sa môže zdať, že tu ide o opozíciu k druhej vlne feminizmu, kde sa podriadené postavenie žien v spoločnosti vyvodzovalo z hypotézy Sherry Ortner, ktorú artikulovala v knihe *Má sa žena k mužovi ako príroda ku kultúre?* (1972). Dnes sa tento hierarchický vzťah, kde bola príroda (podobne ako žena) ovládaná a podriadená kultúre, ktorú reprezentoval muž, obracia a v čase hrozacej ekologickej katastrofy sa práve príroda stáva znovuobjaveným zdrojom inšpirácie i miestom úniku.

V rubrike *Profil Profilu* predstavujeme multimedialného umelca, dizajnéra a teoretika Samuela Velebného, úzko prepojeného s Košicami, kde sa nielen narodil a študoval, ale kde i aktuálne pôsobí, spolupracujúc s takými inštitúciami ako je Galéria Tabačka a Vunu Gallery. Aktuálne vystavuje na medzinárodnej výstave *Different persons – Art From VUNU Gallery and Everybody Needs Art Collections* (Kunsthalle/Hala umenia Košice). Rozhovor s autorom pripravil Peter Megyeši, akcentujúc nielen jeho záujem o šport, pretransformovaný do viacerých kritických diel, ale aj jeho početné exteriérové diela.

Z ponuky nedávnych výstav sme vybrali tri modelové projekty. Prvým je recenzia výstavy a sprievodnej publikácie, ktoré mapujú legendárnu činnosť Miloša Vojtěchovského a *Nadácie Hermit*, ktorí v rokoch 1992 až 1999 usporiadali desiatky tematicky ladených medzinárodných sympózií v nádhernom, ale v tom čase zdevastovanom areáli barokového kláštorného komplexu v Plasoch. Jeho atmosféru som mala možnosť zažiť v roku 1994, keď som bola spolukurátorkou sympózia *Fungus: prieskum miesta*, a nominovala Ladislava Čarného a Emöke Vargovú, ktorí vytvorili zaujímavé site-specific inštalácie pre barokovú sýpku. Neboli to jediní reprezentanti zo Slovenska, v roku 1998 to bol Anton Čierny a dvojica Michal Murin a Peter Kalmus. Recenziu pre *Profil* napísal Petr Tureček, básnik a evolučný biológ, ktorý sa vyhol nostalgii a pozrel sa na projekt kriticky, no s rešpektom.

Eva Kapsová pozorne sleduje dianie v Nitrianskej galérii, a tak prispela podrobnou analýzou výstavy *Línia lesa*, ktorú pripravila kurátorka Dominika Chrzanová. Zdôraznila predovšetkým skutočnosť, že „výstava artikuluje zreteľný ochránarský étos, zároveň sa vyhýba prvoplánovému didaktizmu. Jej efektom je najmä estetický zážitok prepojený s meditáciou“.

V závere recenzného bloku prinášame pohľad Vladimíra Ganaja na výstavu Ľudovíta Hološku, ktorú pri príležitosti jeho 80. narodenín pripravila Záhorská galéria Jána Mudrocha v Senici. Je to zaujímavý pohľad insidera, výtvarníka a pedagóga, ktorý vyštudoval maľbu na Akadémii umení v Banskej Bystrici práve u prof. Ľudovíta Hološku.

Posledné minulo-ročné číslo *Profilu* vzniklo v spolupráci s hosťujúcim editorom Adriánom Kobetičom, ktorý pripravil tematický blok, kde sa v spolupráci s generáciou mladších kritikov a kritičiek – Jana Babušiaková, Peter Megyeši, Lucia Miklošková a Miroslava Urbanová – zamýšľa nad tým, aký status má v súčasnosti kritika umenia a obecné kritické písanie ako také. Úvodným textom bol preklad eseje Bruna Latoura: *Proti kritike, za kritiku* (2019), aktuálne sme zaradili štúdiu Jamesa Elkinsa: *Áká jednotná je kritika umenia?* (2003), ktorú preložila Monika Mitášová.